

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Комітетських слухань на тему

Актуальні питання реформування ринку електричної енергії України. Підготовка пропозицій щодо проекту Закону України про ринок електроенергії України

(14 вересня 2015 року)

Розглянувши питання щодо актуальних проблем реформування ринку електричної енергії України та підготовки пропозицій щодо проекту Закону України «Про ринок електроенергії України» учасники Комітетських слухань зазначають наступне.

Електроенергетичний комплекс України знаходиться в незадовільному стані. Зношеність основних виробничих фондів електроенергетичної галузі, низький рівень ефективності виробництва, транспортування, розподілу та споживання електричної енергії, монопольне становище в окремих сегментах ринку електричної енергії, відсутність реальної диверсифікації джерел енергопостачання є причинами критичного стану в галузі.

Проведення реформ в електроенергетичній галузі є нагальним, актуальним та невідкладним поточним завданням. Законодавство, що регулює функціонування ринку електричної енергії України, потребує змін з метою виконання міжнародних зобов'язань України щодо імплементації Третього енергетичного пакету Європейського Союзу та лібералізації ринку електричної енергії України у відповідності до загальноєвропейських принципів та правових норм.

Ключовим завданням реформування енергетичної галузі України є впровадження нової моделі функціонування ринку електричної енергії, стимулювання залучення інвестицій у розвиток та модернізацію електроенергетичної галузі, зменшення цінового навантаження на споживачів, підвищення енергоефективності виробництва та споживання енергії, інтеграція української енергосистеми до європейських систем ENTSO-E.

На думку учасників Комітетських слухань без вирішення проблемних питань впровадження нової моделі ринку електроенергії буде ускладнено, а в перспективі може створити загрози енергетичній безпеці держави. Забезпечення надійного та якісного постачання електричної енергії споживачам, мінімізації витрат на виробництво та постачання електричної енергії має бути здійснено шляхом визначення на законодавчому рівні організаційної структури та принципів функціонування ринку електричної енергії, основних його засад.

До запровадження конкурентного, лібералізованого ринку електричної енергії України на основі Третього енергетичного пакету необхідно врегулювати питання:

- погашення утворених на оптовому ринку електричної енергії України боргів за електричну енергію споживачів;
- забезпечення сталої роботи виробників, що експлуатують ТЕЦ, та прозорих механізмів їх підтримки;
- унормування субсидій та припинення електропостачання споживачів за несплату спожитої електроенергії;
- реорганізації інфраструктурних суб'єктів ринку електричної енергії ДП «НЕК «Укренерго», ДП «Енергоринок»;
- заходів перехідного періоду впровадження конкурентного, лібералізованого ринку електричної енергії України, у тому числі щодо впровадження програмного забезпечення основних сегментів ринку: балансуючого ринку, ринку «на добу наперед», внутрішньодобового ринку.

Учасниками комітетських слухань наголошено, що проект Закону України «Про ринок електричної енергії України», що готувався Робочою групою, утвореної відповідним наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, спільно з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, містить норми, які передбачають врегулювання питань діяльності суб'єктів ринку електроенергії, створюють конкурентне середовище ринку.

Роздрібний ринок електричної енергії є важливим сегментом ринку. Діяльність на ньому суттєво впливає на кінцевих споживачів електроенергії, зокрема, в частині безпеки постачання, якості електричної енергії, якості послуг, що надаються суб'єктами ринку, захисту прав споживачів.

Проект Закону «Про ринок електричної енергії України» не в повній мірі визначає такі аспекти, як критерії призначення гарантованого покупця, постачальників універсальних послуг, постачальників «останньої надії», не визначає територію їх діяльності.

На думку учасників комітетських слухань суттєво мають бути доопрацьовані такі питання функціонування роздрібного ринку електроенергії як забезпечення захисту прав споживачів електроенергії, створення для них на ринку нових економічних можливостей, запровадження широкого «тарифного меню», в тому числі введення абонентської плати за приєднану потужність.

Щодо унормування механізму підтримки та компенсації «зелених» тарифів в новій моделі ринку електричної енергії необхідно визначити

гарантовані джерела і алгоритм покриття різниці між «зеленим» тарифом та цінами, які будуть складатися на ринку електричної енергії. Також існують суттєві застереження щодо запровадження відповідальності виробників електроенергії з альтернативних та відновлювальних джерел енергії за «зеленим» тарифом за утворені ними небаланси електроенергії.

З урахуванням фактичного стану енергетичного обладнання, вартості палива, що застосовується в процесі виробництва, адміністративного тарифного регулювання, відсутність стимулюючого регулювання суб'єктів господарювання, що експлуатують ТЕЦ, не дозволяє останнім ефективно конкурувати в умовах лібералізованого ринку електроенергії з іншими виробниками. Разом з тим, виробники, що здійснюють комбіноване виробництво електричної та теплової енергії, надають послуги загальносуспільного інтересу із забезпечення централізованого тепlopостачання. Для запобігання негативним соціально-економічним наслідкам на визначений строк для зазначених виробників повинні бути забезпечені умови та стимули залучення інвестиційних ресурсів для проведення модернізації енергетичного обладнання з метою їх ефективної діяльності в умовах лібералізованого ринку електроенергії. Механізм стимулювання повинен бути прозорим, недискримінаційним, виходити із конкурсних засад, та визначатись безпосередньо Законом.

Проектом Закону України «Про ринок електричної енергії України» не передбачено запровадження елементів ринку енергогенеруючих потужностей і, відповідно, механізмів стимулювання інвестицій у створення нових та реконструкцію діючих генеруючих потужностей. З урахуванням існуючої в Україні структури і якості генеруючих потужностей відсутність механізмів стимулювання інвестицій у цей сегмент може створити суттєві ризики енергетичній незалежності України та безпеки постачання. Окрім того, на сьогодні застосовуються механізми залучення інвестицій у реконструкцію та модернізацію генеруючого обладнання, зокрема державними компаніями залучались кредити міжнародних фінансових організацій. Проект Закону України «Про ринок електричної енергії України» повинен забезпечити умови завершення виконання проектів з реконструкції енергогенеруючих потужностей у визначені терміни і на гарантованих державою умовах.

Потребують обговорення та доопрацювання питання забезпечення відокремлення видів діяльності з розподілу та постачання електричної енергії, як інструменту забезпечення конкурентних умов діяльності на роздрібному ринку електроенергії. Проектом закону повинні бути визначені терміни відокремлення видів діяльності з урахуванням необхідності реалізації організаційних та юридичних заходів, з мінімізацією можливих негативних впливів на кінцевих споживачів електроенергії.

Унормування потребують питання застосування надзвичайних заходів на ринку електричної енергії, підстав їх запровадження, допустимого терміну їх дії та заходів, які можуть протягом цього застосовуватись. Учасниками слухань висловлені застереження щодо унеможливлення зловживань при запровадженні

надзвичайного стану, здійснення «ручного управління», спотворення конкуренції на ринку електроенергії шляхом надання переваг окремим суб'єктам ринку.

Учасники Комітетських слухань висловили стурбованість щодо відсутності економічних та фінансових розрахунків впровадження нової моделі ринку, наголошено на необхідності розробки моделі функціонування реформованого енергоринку та підготовки прогнозу/оцінки організаційних, фінансово-економічних, соціальних наслідків, а також впливу на енергетичну політику та безпеку держави в результаті прийняття Закону України «Про ринок електричної енергії України».

Також зазначено, що з метою забезпечення реалізації реформи ринку електричної енергії України має ефективно та дієво функціонувати координаційний центр впровадження ринку електричної енергії, який здійснюватиме координацію та контроль щодо розробки нормативних актів, спрямованих на реалізацію положень Закону «Про ринок електричної енергії України».

З метою реформування електроенергетичного сектору, виконання зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства та Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, імплементації законодавства України у сфері енергетики до законодавства Енергетичного Співтовариства, а саме: Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії, Регламенту (ЄС) 714/2009 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії, Директиви 2005/89/ЄС стосовно заходів для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури, забезпечення надійного та якісного постачання електричної енергії споживачам, створення передумов для залучення інвестиційних ресурсів, забезпечення модернізації енергетичної інфраструктури, мінімізації витрат з постачання електричної енергії, дерегуляції цін на електроенергію, функціонування в Україні конкурентного ринку електричної енергії учасники Комітетських слухань рекомендують:

1. Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки:

1.1. Підтримати проект Закону України «Про ринок електричної енергії України», що готується Робочою групою, утвореною відповідним наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, спільно з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, з урахуванням деяких положень проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про засади

функціонування ринку електричної енергії України» щодо виконання вимог Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, реєстр. № 2199а, спрямовані на вирішення проблемних питань та висловлених зауважень учасниками слухань, наданих експертами та суб'єктами ринку.

1.2. До запровадження повномасштабного ринку електричної забезпечити розгляд та прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг».

1.3. Підкомітету з питань електроенергетики та транспортування енергії Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки звернутись до суб'єктів ринку електричної енергії, експертів галузі, профільних установ, організацій та громадських організацій з пропозицією сформулювати та надати пропозиції до проекту Закону України «Про ринок електричної енергії України» у вигляді поправок/пропозицій з метою унормування питань, які обговорювалися на комітетських слуханнях, та опрацювати їх.

2. Кабінету Міністрів України, центральним органам виконавчої влади:

2.1. Взяти до відома висловлені учасниками слухань оцінки стану функціонування та реформування ринку електричної енергії України та пропозиції до проекту Закону «Про ринок електричної енергії України», звернувши особливу увагу на дискусійні питання, що потребують обговорення:

- повноваження державних органів, зокрема Регулятора;
- визначити Законом вичерпний перелік загальносупільних обов'язків та категорії суб'єктів ринку, на яких покладається виконання загальносупільних обов'язків;
- необхідність запровадження роздрібного ринку електроенергії із встановленням правил його функціонування, прав, обов'язків як споживачів, так і постачальних і розподільчих компаній;
- питання визначення надзвичайних ситуацій та застосування надзвичайних заходів на ринку електричної енергії, строки та порядок їх застосування;

- джерела фінансування постачання електричної енергії вразливим категоріям споживачів як різницю в тарифах, забезпечення покриття касових розривів гарантованому покупцю та постачальнику універсальних послуг;

- гарантовані джерела та алгоритм покриття різниці між «зеленим» тарифом та тарифом, який буде складатися на ринку електричної енергії. Фінансова відповідальності за небаланси електричної енергії, виробленої з альтернативних, відновлювальних джерел енергії;

- механізми підтримки суб'єктів господарювання, що експлуатують ТЕЦ, з боку держави на період здійснення їх реконструкції, визначивши механізми фінансування реконструкції цих об'єктів, контролю та строки виконання заходів модернізації для кожного об'єкту;

- механізм стимулювання інвестицій з реконструкції/нового будівництва генеруючих потужностей, як важливого елемента енергетичної безпеки держави, із залученням державної підтримки, в тому числі умови та правила фінансування об'єктів енергетики, реконструкція/модернізація яких здійснюється на поточний момент. Умови та правила залучення коштів;

- необхідність погодження Антимонопольним комітетом України нормативно-правових актів, які впливають на стан конкуренції на ринку електроенергії, в тому числі правил, кодексів, типових, примірних договорів тощо, прийняття яких передбачено проектом Закону;

- цін на допоміжні послуги, з метою забезпечення відшкодування економічно обґрунтованих витрат постачальників допоміжних послуг, враховуючи покриття обґрунтованих інвестицій, в тому числі і міжнародних кредитів під гарантії держави для реконструкції та підвищення безпеки об'єктів енергетики;

- механізми державного регулювання щодо суб'єктів природних монополій (послуги з транспортування і дистрибуції електроенергії) поряд з механізмами саморегулювання діяльності суб'єктів ринку, що не здійснюють діяльність у сферах природних монополій. Забезпечити функціонування монопольних утворень виключно в сфері діяльності суб'єктів природних монополій із забезпеченням конкурентного середовища діяльності інших суб'єктів енергоринку;

- повноваження, функції, предмет діяльності органу, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в галузі електроенергетики, відповідно до європейської практики функціонування енергоринків;

- взаємовідносини між власниками закритих систем розподілу і оператором системи розподілу електричної енергії шляхом зобов'язання укладання сторонами договору про спільне використання закритих систем розподілу;

- впровадження Плану розвитку Об'єднаної енергетичної системи України на наступні десять років, як єдиного документу з планування та розвитку енергосистеми України.

2.2. Забезпечити до набуття чинності Закону України «Про ринок електричної енергії України» прийняття оновленої Енергетичної стратегії України та підготувати прогноз/оцінку організаційних, фінансово-економічних, соціальних наслідків, а також впливу змін на енергетичну політику та безпеку держави в результаті прийняття Закону України «Про ринок електричної енергії України».

2.3. Вирішити питання щодо погашення заборгованості споживачами, особливо державного сектору економіки та дотаційного бюджетного сектору, державного підприємства «Енергоринок», енергогенеруючих підприємств. Забезпечити механізм та джерела погашення зазначеної заборгованості до початку дії нового ринку електроенергії.

2.4. Законодавчо врегулювати питання правонаступництва за борговими зобов'язаннями перед оптовим постачальником електроенергії і, відповідно, перед виробниками електроенергії.

2.5. Забезпечити встановлення тарифів на електричну енергію для всіх категорій споживачів на економічно обґрунтованому рівні.

2.6. Створити навчальний центр з метою адаптації до умов роботи в реформованому ринку електроенергії персоналу компаній – суб'єктів ринку, споживачів електроенергії, представників профільних громадських організацій.

2.7. З метою адаптації суб'єктів енергоринку, споживачів електроенергії до умов функціонування нової моделі енергоринку передбачити проведення ділової гри - моделювання ситуацій функціонування нової моделі енергоринку.

2.8. Розглянути доцільність створення інституту енергетичного омбудсмена на ринку електричної енергії України.

3. Контроль за виконанням рекомендацій Комітетських слухань покласти на Підкомітет з питань електроенергетики та транспортування енергії.

4. Рекомендації Комітетських слухань направити Кабінету Міністрів України, Міністерству енергетики та вугільної промисловості України, Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Антимонопольному комітету України, установам та організаціям, представники яких брали участь в цих слуханнях.

Голова Комітету

М.Мартиненко